

ФОНД
ЭФФЕКТИВНОЕ
УПРАВЛЕНИЕ

04053, Україна,
Київ, ул. Кудрявская, д. 23-Ф
тел: +380 44 501 41 01
факс: +380 44 501 41 05
www.fee.org.ua

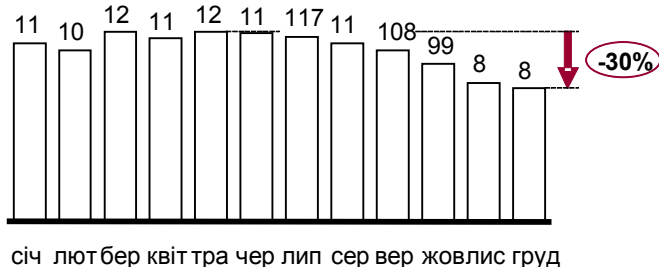
ВПЛИВ КРИЗИ НА УКРАЇНСЬКУ МЕТАЛУРГІЮ ТА ПРОПОНОВАНІ ЗАХОДИ ДЛЯ ПІДТРИМКИ Й РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ГАЛУЗІ

Вплив кризи на українську металургію

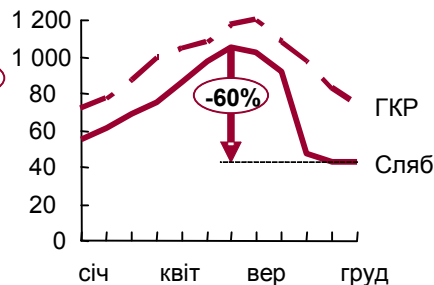
Українська металургійна індустрія - найважливіша частина економіки, що давала країні до 40% експортного виторгу й 7-8% ВВП, перебуває у важкому становищі через світову кризу. Місячне виробництво неопрацьованої сталі в Україні впало на 60%, із середнього рівня в 3.7 мільйона тонн до 1.6 мільйона тонн у листопаді 2008 року. Це відбулося одночасно з різким падінням цін на сталь. Для приклада, ціни на сляб FOB Чорне море скоротилися з 1055 доларів за тону в червні 2008 року до 425 доларів у листопаді 2008 року.

Динаміка світового виробництва та цін на сталь

Виробництво рідкої сталі, мільйони тонн

Ціна, долари за тону

Це відбулося через те, що кредитна криза та криза ліквідності викликала зниження споживання в основних клієнтів сталевій галузі - будівництва, машинобудування та інфраструктури по усьому світі. У першу чергу постраждали експортні ринки сталі, де перевищення пропозиції над попитом подвоїлося через інерційне уведення нових потужностей і переорієнтації потужностей, що вивільнилися через падіння внутрішнього попиту в країнах-експортерах сталі, на експорт. Внутрішній попит на продукцію в Україні також істотно постраждав. У будівництві заморожено більше 60% проектів, виробництво труб також скоротилося більш ніж на 50%, а ці дві індустрії споживають близько 80% сталі в Україні. Оскільки Україна сильно залежить від зовнішніх ринків, експортуючи близько 80% своєї металургійної продукції, українські виробники були сильно порушені кризою.

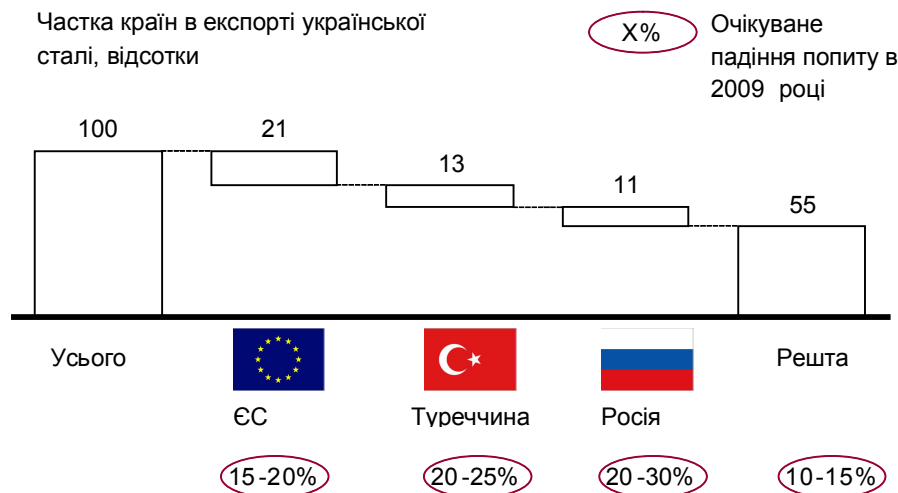
Хоча в грудні 2008 року ситуація покращилася зі зростанням місячного виробництва сталі на 24% у порівнянні з листопадом і стабілізацією цін, більшість гравців ринку

не очікують його швидкого відновлення й кажуть, що перше півріччя 2009 року буде важким.

Перспективи розвитку й основні проблеми галузі

2009 року очікується істотне падіння попиту на сталь на всіх основних експортних ринках - від 10% до 25% порівняно з 2008 роком, що може призвести до скорочення українського експорту сталі на 25-45% залежно від рівня протекціонізму в країнах-імпортерах. 2009 року також прогнозується скорочення внутрішнього попиту на сталь в Україні на 25-35%.

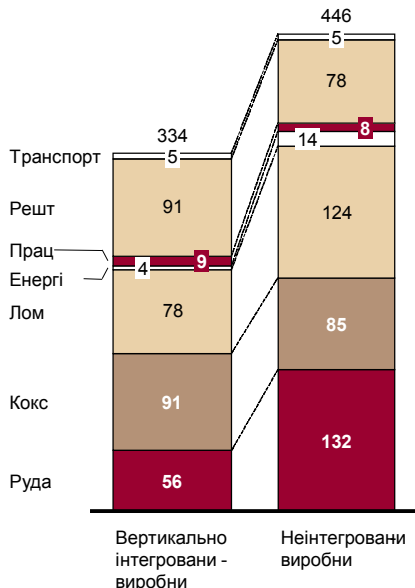
Очікувана динаміка на основних експортних ринках 2009 року

З одного боку, продукція вертикально інтегрованих українських виробників конкурентоспроможна на своїх основних експортних ринках. Її собівартість до девальвації гривні була порівнянна із собівартістю російської сталі й була на 25% нижчою, ніж у китайських гравців. Падіння курсу гривні з 5,05 до 7,70 гривень за долар істотно поліпшило конкурентне становище українських виробників, особливо в порівнянні з конкурентами з Китаю.

Собівартість сляба, FOB Туреччина *

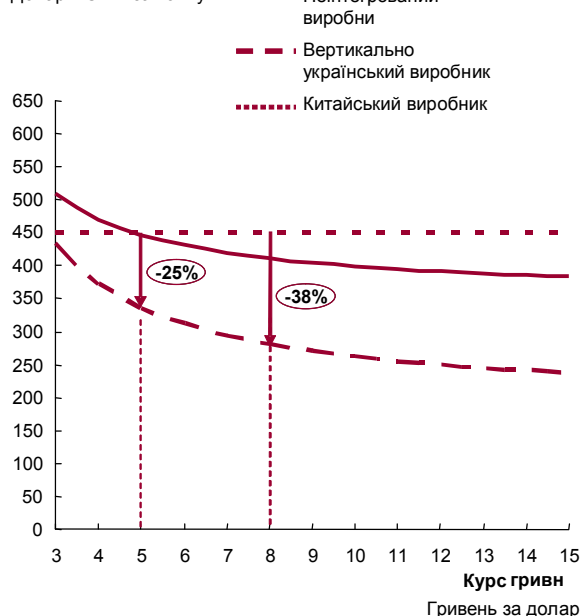
Доларів США за тону

Чутливість собівартості сляба до курсу гривн **, 2009

ОЦІНКА

Доларів США за тону

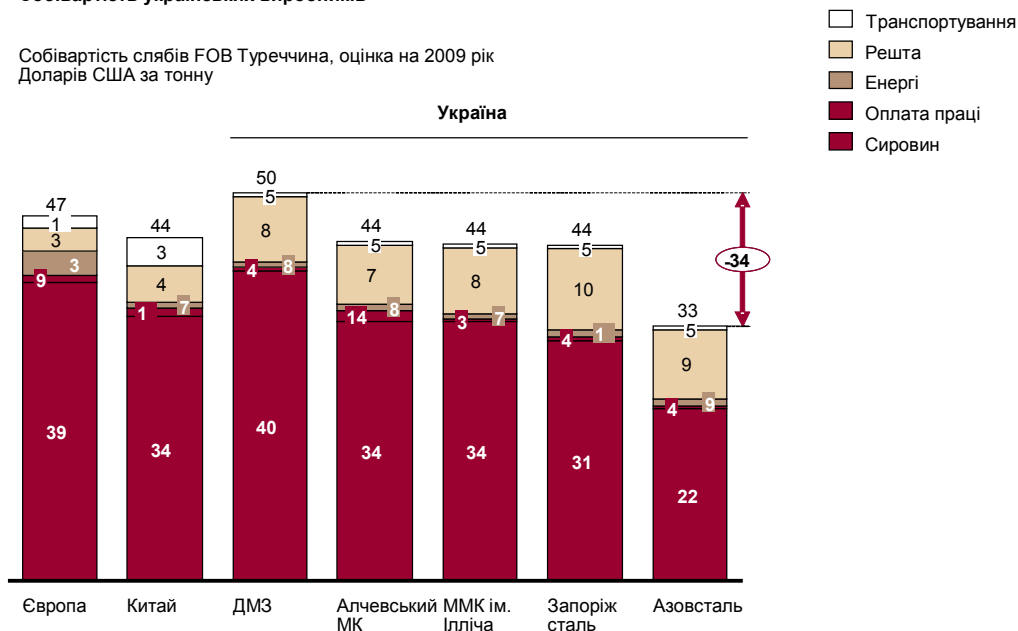

З іншого боку, в українській металургії є істотні структурні проблеми. Індустрія сильно фрагментована - ринок поділений між 9 групами. Існує сильний розкид у собівартості виробництва продукції між українськими заводами; в основному тому, що між українськими виробниками існують розходження зі ступеня вертикальної інтеграції, у першу чергу у виробництво залізної руди, а також зі ступеня модернізації виробництва.

Є виробники, які використовують застарілі технології, такі як мартенівське виробництво, блюмінг, а також не вертикально інтегровані в сировину. Вони знаходяться у найбільш несприятливому становищі, бо їхня собівартість істотно вища, ніж собівартість вертикально інтегрованих гравців.

Собівартість українських виробників

Собівартість слябів FOB Туреччина, оцінка на 2009 рік
Доларів США за тону

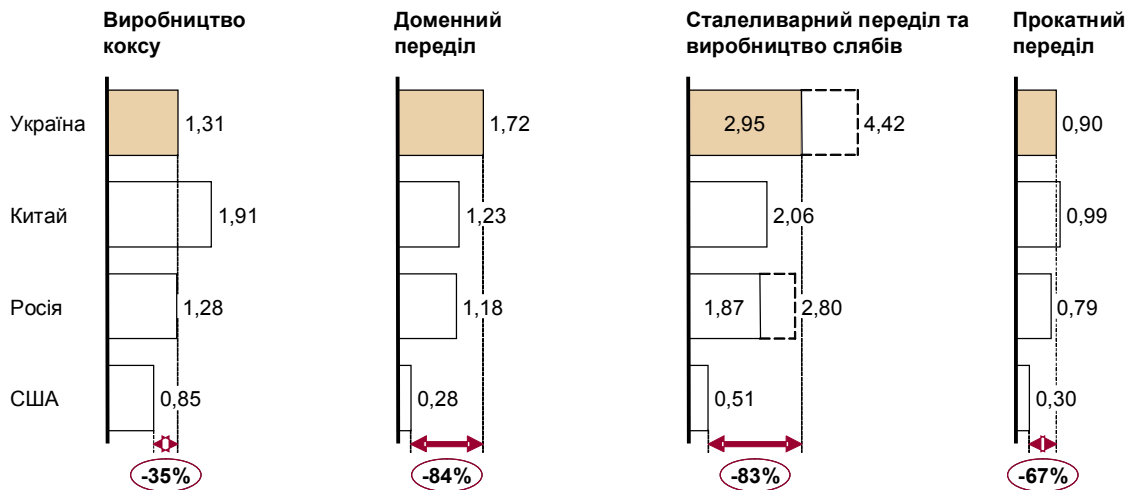

Окрім цього, сильно уразливі виробники з великим борговим навантаженням, у яких у зв'язку з різким спадом виробництва наприкінці 2008 - початку 2009 року виникнуть істотні проблеми з ліквідністю.

В Україні спостерігається істотне відставання в продуктивності праці в порівнянні зі США, а в доменному й сталеливарному переділі нижче, ніж у Росії та Китаї - основних конкурентах на експортних ринках. Українські виробники з низькою продуктивністю праці сильніше постраждають від кризи, оскільки оплата праці - умовно-постійна частина витрат і не падає при скороченні виробництва. Низька продуктивність праці також говорить про те, що під час кризової реструктуризації галузі, закриття неефективних виробництв і модернізації, швидше за все, відбуватиметься істотне вивільнення персоналу з металургійного сектору.

Трудовитрати з переділів Людино-годин за тонну

☐ Мартенівське виробництво

Окрім структурних проблем в українських металургів можуть виникнути складнощі на основних експортних ринках. По-перше, можливий сплеск протекціонізму в країнах-імпортерах української сталі. Росія в січні 2009 року вже ввела 15% мито на імпортовану сталь. По-друге, експорт у Туреччину, одного з найбільших споживачів української сталі, перебуває під загрозою, тому що ця країна створює власні потужності, що дозволить їй у найближчі два-три роки стати бездефіцитним гравцем як у сортовому, так і в листовому прокаті.

Пропоновані заходи щодо підтримки української металургії

Для розв'язання структурних проблем галузі, а також у зв'язку з різким падінням попиту й цін на металургійну продукцію, терміново необхідний короткостроковий і довгостроковий комплекс заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності металургійного сектору України.

Уряд України вже почав кілька кроків для боротьби із кризою. Зокрема, був підписаний меморандум про взаєморозуміння з основними підприємствами гірничо-металургійного сектору. Відповідно до меморандуму планується збільшити строк повернення валютного виторгу до 360 днів з енергозберігаючих інвестиційних проектів, декларується 5-денний строк відшкодування ПДВ. Передбачене також введення низки пільг для підприємств металургії, зокрема, знижені тарифи на електроенергію й залізничні перевезення, зниження до 20 % податку на дохід у разі його реінвестування, розширення списку матеріалів і встаткування, не оподатковуваних ввізними митами. Крім цього, подовжено строк сплати збору у вигляді цільової надбавки до чинного тарифу на природний газ за нульовою ставкою до березня 2009 року й уведена прискорена 25% ставка амортизації основних фондів. Частина заходів до січня 2009 року вже набула чинності відповідно до постанов Кабінету Міністрів України й закону України №694.

Однак ці заходи в основному полегшують становище підприємств тільки в короткостроковій перспективі й у першу чергу спрямовані на те, щоб дозволити заводам пережити пік кризи на початку 2009 року. Крім того, субсидування металургів за допомогою тарифів є неоптимальним рішенням, а пункт меморандуму, що вимагає від металургів максимально зберегти кадровий склад, перешкоджає підвищенню довгострокової ефективності галузі.

Для розв'язання короткострокових завдань додаткові дії держави можуть бути зосереджені у трьох напрямках.

У першу чергу, це збереження та відновлення ринків, як зовнішнього, так і внутрішнього. Для збереження та відновлення експорту важливе проведення кропіткої переговорної роботи з основними торговельними партнерами України для запобігання подальшого погіршення умов доступу на ринки української сталі та продуктів зі сталі. Цей захід допоможе і стимулювати внутрішній попит, тому що трубна й машинобудівна галузі - основні споживачі сталі в Україні після будівництва - є експортно-орієнтованими. Крім того, для підтримки внутрішнього ринку важливо якомога швидше розширити обсяги інфраструктурного будівництва, а також вжити заходів, що сприяють завершенню споруджуваних об'єктів.

Іншим важливим короткостроковим заходом є забезпечення швидкого повернення експортного ПДВ. В умовах нестачі ліквідності й важкого фінансового становища виробників сталі, законодавче закріплення цього заходу дозволило би заповнити їхній оборотний капітал і поліпшити конкурентне становище на зовнішніх ринках.

І нарешті, важливо втриматися від штучного заморожування поточної субоптимальної структури галузі шляхом державного регулювання рівня зайнятості або рівня галузевих цін - це може ще далі підірвати фінансове становище галузі і не вирішить довгострокових соціальних проблем.

Крім короткострокових заходів, спрямованих скоріше на пом'якшення негайних наслідків кризи, необхідно допомогти українській металургії підсилити свої конкурентні позиції в довгостроковій перспективі. Для цього важливо усунути бар'єри для модернізації та консолідації галузі, розвинути стійкий внутрішній ринок, а також сприяти ефективному перерозподілу робочої сили, що вивільняється в результаті реструктуризації.

Підтримка реструктуризації сталеливарної галузі, у першу чергу, потребуватиме відмови від підтримки найменш ефективних підприємств із метою заохочення консолідації галузі. По-друге, буде потрібно стимулювати модернізацію застарілих потужностей і уведення сучасних, більше продуктивних і енергоефективних потужностей. Тут держава може створити сприятливі умови шляхом спрощення умов ввозу та амортизації капітального встаткування. Подібні зміни уже запропоновані Законом 694 від 18 грудня 2008 року, необхідно їх поширити на всі категорії встаткування для модернізації основних секторів промисловості. Необхідно також створення сприятливих умов для використання українськими сталеливарними компаніями схем експортного кредитування країн-постачальників устаткування. По-третє, необхідно забезпечити зближення українських технічних стандартів з міжнародними, наприклад, через визнання технічних стандартів ЄС.

Розвиток внутрішнього ринку для металургійної галузі зажадає дій щодо будівельної, трубної та машинобудівної галузей - основних споживачів сталі на внутрішньому

ринку. Кожна з них вимагає спеціального підходу з погляду створення сприятливих умов для подальшого розвитку.

Наприклад, для подальшого розвитку будівельної галузі потрібна продумана податкова й іпотечна політика для стимулювання природного попиту на житло, системне зонування міст і виділення землі під комплексний розвиток і забудову, а також середньострокова програма з інфраструктурного розвитку. Крім того, критичним елементом має стати вдосконалювання дозвільної системи у бік її спрощення і підвищення прозорості процедур. Будівельна галузь повинна концентруватися на підвищенні продуктивності праці і якості будівництва, а не на пробиванні величезної кількості необхідних дозволів. Машинобудівній галузі можна надати експортне фінансування, а також стимулювати її консолідацію й модернізацію. Заходи для підтримки трубної галузі в першу чергу повинні бути пов'язані із просуванням її продукції на експортних ринках і підвищенням продуктивності праці.

В умовах низької продуктивності праці, галузь буде змушена скорочувати зайнятість, і держава може допомогти в перекваліфікації, переселенні й працевлаштуванні співробітників, що вивільняються, на основі довгострокової програми за аналогією з Європейським Союзом, де в період 1986-96 років зайнятість у сталеливарній галузі була скорочена наполовину в рамках детально продуманої державної програми. Для цього буде потрібен спеціальний закон, розроблений разом із основними гравцями галузі, що регулюватиме темпи скорочення зайнятості в галузі, і взаємні зобов'язання держави та основних компаній з перенавчання й перебудови співробітників, що вивільняються. Від держави буде потрібно створити гнучку систему перекваліфікації й ефективну систему працевлаштування, а також усунути бар'єри мобільності робочої сили.

Висновок

У поточній ситуації необхідно, щоб найважливіший сектор економіки України одержав пильну увагу, і щоб було вжито заходи, спрямовані не тільки на короткострокову підтримку виробників, але й на модернізацію, підвищення довгострокової конкурентоспроможності галузі. Необхідно в найкоротший термін розробити всі необхідні нормативні акти та дати відповідні доручення уряду. Ми запрошуємо всіх до діалогу з цієї важливої теми.